

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Міжнародна науково-практична конференція магістрантів
та молодих вчених**

**«НАУКОВІ ПОШУКИ МОЛОДІ У XXI
СТОЛІТТІ»**

**Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права:
національний і міжнародний вимір**

17 листопада 2022 року

Білі Церква
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор, ректор.

Варченко О.М., д-р екон. наук.

Мерзлов С.В., д-р с.-г. наук.

Димань Т.М., д-р с.-г. наук.

Мірзоєв Т. К., канд. с.-г. наук.

Аріас Р., д-р філософії.

Гассемі Нейжад Ж., д-р філософії.

Зубченко В.В., канд. екон. наук.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.

Тимошук О.Г., канд. юрид. наук.

Качан Л.М., канд. с.-г. наук.

Куманська Ю.О., канд. с.-г. наук.

Ластовська І.О., канд. с.-г. наук.

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук.

Відповідальна за випуск – **Олешко О.Г.**, канд. с.-г. наук.

Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 17 листопада 2022 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 25 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

ГАЙДУК В.С., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **НОВАК Т.С.**, канд. юрид. наук., доцент, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ДО ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА РАЦІОНАЛЬНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ

У тезах виступу висвітлено питання державного контролю за раціональним використанням та охороною земель. Розглянуто методи державної політики у сфері охорони навколишнього середовища, а також інструменти, завдяки яким забезпечується охорона та раціональне використання земельних ресурсів.

Ключові слова: державний контроль; охорона земель; перевірки; порушення вимог земельного законодавства; раціональне використання земель.

Контроль за використанням та охороною земель, його раціональність, є однією з найважливіших функцій державного управління. Безпосередній вплив держави на дану сферу, на нашу думку, є необхідним, адже це є одним з дієвих способів забезпечення ефективного й раціонального використання землі - основного виробничого ресурсу, просторового базису, цінного природного об'єкту та ресурсу.

Реалізація екологічної політики потребує ефективного функціонування системи законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища. Земельне законодавство, зокрема Земельний кодекс України [2], приділяє особливу увагу питанню раціонального використання земель. На власників, землекористувачів і орендарів покладено обов'язок здійснення раціональної організації території, відновлення та підвищення родючості землі, проведення заходів щодо захисту земель від водної і вітрової ерозії, або певних забруднень, заболочень і т.д.

В основу державної політики у сфері контролю за використанням та охороною земель покладено низку методів, визначених Законом України «Про державний контроль за використанням та охороною земель». За ст. 9 цього закону держава забезпечує: розгляд звернень фізичних і юридичних осіб; проведення перевірок; розгляд документації із землеустрою, пов'язаної з використанням та охороною земель; участь у роботі комісій при прийнятті в експлуатацію меліоративних систем і рекультивованих земель, протиерозійних гідротехнічних споруд та інших об'єктів, які споруджують з метою підвищення родючості ґрунтів та забезпечення охорони земель, захисних лісонасаджень; проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення [1]. Дана діяльність держави спрямована, в першу чергу, на запобігання правопорушенням щодо земель відповідної категорії.

Раціональність використання земельної ділянки передбачає збереження родючості ґрунтів та досягнення її розширеного відтворення. Як вже зазначалося, на власників земельних ділянок та землекористувачів законодавство покладає обов'язок підвищувати родючість ґрунтів та зберігати корисні властивості землі (ст. 91 і 96 Земельного кодексу України) [2]. Експлуатація землі, яка не передбачає відтворення її корисних властивостей або сприяє розвитку процесів, що погіршують стан земельної ділянки, є виснажливою та «хижацькою». Таке використання землі веде до її псування та навіть передбачає кримінальну відповідальність (ст. 239, 240 Кримінального кодексу України) [3].

Держава також передбачає додержання такого еколого-економічного принципу, як пріоритетність сільськогосподарського використання земель та запобігання необґрунтованого вилучення сільськогосподарських угідь для інших потреб, тобто використання їх лише за цільовим призначенням. Так, серед інших обов'язків землекористувачів та власників земельних ділянок провідне місце посідає обов'язок забезпечувати використання земельних ділянок за цільовим призначенням (ст. 91, 96

Земельного кодексу України)[2]. Нецільове використання землі є не тільки нераціональним, але й незаконним. Використання земельної ділянки не за цільовим призначенням – це одна з підстав припинення права користування земельною ділянкою (ст. 141 Земельного кодексу України) [2]. Таке примусове припинення здійснюється відповідно до ст. 143 Земельного кодексу України у судовому порядку.

Проте, варто зазначити, що державна політика у сфері контролю за використанням та охороною земель потребує удосконалення, відповідно до соціально-економічних процесів, включаючи економічні, правові та технологічні заходи, які сприяли б розвитку земельних відносин. На даний момент, земельна політика України не повною мірою відповідає європейським та світовим вимогам, які стосуються належного управління земельними відносинами.

У ринкових умовах господарювання зарубіжних країн, дієвими та ефективними інструментами регулювання є: екологічні платежі, що надають підприємствам свободу вибору альтернативних рішень щодо плати за забруднення; пільги та економічна допомога суб'єктам господарювання, які сприяють раціональному використанню та охороні земель; добровільні угоди між інспекторами та землевласниками; штрафи за адміністративні порушення законодавства у сфері використання та охорони земель [4, с. 168]. Ці інструменти мають дещо спільне з тими, що використовуються в Україні, але у розвинених країнах пріоритети надаються економічному стимулюванню та підтримці суб'єктів, що забезпечують охорону та раціональне використання земельних ресурсів.

Таким чином, я вважаю, що державний контроль за раціональним використанням та охороною земель є цілеспрямованою та визначальною функцією управління земельним фондом, за допомогою якої досягається збереження та раціональне використання земельних ресурсів. Однак, на сьогоднішній день, існуюча земельна політика потребує впровадження новітніх ресурсощадних та екологічно безпечних технологій, а також зменшення антропогенного навантаження на природні угіддя в процесі господарювання. Саме ці аспекти варто враховувати при формулюванні перспективного законодавства про державний контроль за використанням та охороною земель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003р. № 963-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10. 2001р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 301 с.

УДК 347.77

ІЛЬЧУК М.П., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ЩОДО ПИТАННЯ ПАТЕНТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Патентне право є консервативним правовим інститутом з усталеними уявленнями про систему об'єктів, що охороняються, процедури, що застосовуються при видачі патентів, про дію патенту тощо.

Ключові слова: патент, інтелектуальна власність, захист авторських прав, винахід.

З важливістю ролі інтелектуальної власності в постіндустріальному суспільстві пов'язано розвиток патентного права та збільшення числа патентів і, насамперед, патентів на

винаходи, оскільки науково-технічний прогрес будується на нових технічних рішеннях, що мають проривний, революційний характер. Такі рішення мовою права називаються винаходами.

Активний розвиток системи міжнародного патентування в рамках Договору про патентну кооперацію, а також регіональних патентних систем підштовхує держави світу до гармонізації національних патентних законодавств.

Право визнаватись автором винаходу, корисної моделі або промислового зразка невідчужувано та непередавано, у тому числі при передачі іншій особі або переході до неї виключного права на винахід, корисну модель або промисловий зразок та при наданні іншій особі права його використання. Відмовитися від цього права не можна. На даний момент відносини в галузі патентного права регламентуються відповідно до книги IV Цивільного кодексу України, а також Законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про охорону прав на промислові зразки».

Патент – охоронний документ, що засвідчує виключне право, авторство та пріоритет винаходу, корисної моделі, промислового зразка чи селекційного досягнення. Патент на винахід є однією із основних форм охорони власності в інтелектуальній сфері. Система патентування сприяє технічному та економічному розвитку, оскільки стимулює творчість в інтелектуальній сфері. Патент видається органами державної влади та надає власнику юридичних прав на розробки у різних науково-технічних сферах.

Реєстрація та патентування винаходів – надійний спосіб захисту авторських прав на інтелектуальну власність, підтверджує пріоритет розробки. Патентовласник отримує можливість вільно застосовувати запатентований об'єкт або передавати права на його використання іншим суб'єктам підприємницької діяльності [1, Ст.462].

Відносини у сфері патентного права, точніше у сфері використання об'єктів промислової власності, виникають лише у тому випадку, якщо винахід, корисна модель, промисловий зразок засвідчені особливим охоронним документом, виданим у встановленому чинним законодавством порядку. Ця група відносин, виходячи з законодавчого підходу, що склався як в Україні, так і в більшості зарубіжних країн, передбачає особливу увагу і захист з боку держави. Охорона промислової власності є предметом правового регулювання нормами цивільного, адміністративного та кримінального права, причому норми адміністративного та кримінального права безпосередньо спрямовані на захист прав власників патенту, захищаючи інтереси власників на унікальні, виняткові об'єкти. Також увага з боку держави приділяється і договірним відносинам у сфері патентного права.

Відносини у сфері використання об'єктів промислової власності мають досить багато специфічних особливостей, які пов'язані насамперед із об'єктом таких правовідносин — з результатом інтелектуальної діяльності людини. Інтелектуальна діяльність - наукова (творча) діяльність людини, і тому відносини у сфері патентного права завжди пов'язані з особистими майновими та немайновими правами. Ім'я автора винаходу, корисної моделі, промислового зразка абсолютно завжди буде зафіксовано в патенті і в реєстрі Патентного відомства. Однак в умовах ринкової економіки особисті немайнові права автора, на наш погляд, залишаються позаду питань, які безпосередньо пов'язані з майновою вигодою. Патент (свідоцтво) на винахід, промисловий зразок, корисну модель - титул, що засвідчує виняткові права його власника використання об'єкта промислової власності. «Право власності на винахід не передбачається саме собою, але має бути спеціально засвідчене та визнане. На цьому ґрунтується система патентів та привілеїв». Об'єкти промислової власності мають унікальні властивості і саме в цьому виражається особлива цінність даних об'єктів. Унікальність об'єктів промислової власності передбачає інтерес до даних об'єктів із боку третіх осіб. За допомогою укладання патентних договорів будуються відносини між патентовласником та іншими третіми особами[2, с.133].

Регулювання патентних відносин між учасниками, а також органами державної влади будується на підставі нормативно-правових актів та, звісно, патентних договорів. Виділення окрему категорію даних договорів представляється логічним і необхідним.

Основні питання договірних відносин у сфері промислової власності пов'язані саме з відсутністю достатньої законодавчої регламентації, а також судової та арбітражної практики, що склалася. Уся система укладання договорів, де предметом виступає передача тих чи інших прав на об'єкт промислової власності або дані об'єкти виступають як спосіб забезпечення виконання інших зобов'язань, викликає у сторін масу складнощів, починаючи зі стадії укладання договору (утруднення пов'язані з визначенням умов, необхідністю державної реєстрації, внесенням змін та доповнень до договору тощо) та закінчуючи питаннями вирішення спорів, що впливають з виконання цих договорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356
2. Канарик Ю.С., Синюк Н.В. Патентування об'єктів промислової власності за міжнародними договорами. Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки». 2018. № 1. С. 133

УДК 351

КАЧАЛОВ В.О., магістрант

Науковий керівник – **ТИМОЩУК О.Г.**, канд. юрид. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

vlad.kachalov.2000@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Інформація стає дедалі гнучкішою, більшою за обсягом та поширюється на численні маси. Процес глобалізації потребує нагальної реакції збоку інформаційного суспільства, якому необхідно пристосовуватися до змін.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, міжнародний досвід, кібербезпека, воєнний стан.

Людська цивілізація проходить крізь різні етапи її розвитку, поступово вдосконалюючи власний науковий та технічний потенціали. Це можливо трактувати як прояв науково – технічних революцій, які здатні цілком трансформувати способи життєдіяльності як колективів людей, так і окремих індивідуумів. Наша сучасність є тісно пов'язаною з розвитком інформаційного суспільства та відповідними технологіями в цій сфері. Інформація – це складова інформаційного потоку, фундаментальна база знань, яка висвітлюється її носієм з огляду на об'єктивну чи суб'єктивну реальність. При цьому такий носій не обов'язково є людиною, оскільки ним може бути не лише суб'єкт, але й об'єкт, зокрема речі матеріального та духовного світу.

На відміну від попередніх століть, сучасний стан світу володіє різноманітними способами створення, трансформування та донесення інформації в людські маси. Вплив медіапростору постає глобальним, а разом з ним і можливість спотворення будь – якого змісту інформації на користь певного суб'єкта.

На сьогодні Україна протистоїть у масштабній війні росії, в тому числі і в інформаційному просторі. Діє воєнний стан, а разом з ним наша держава знаходиться у активних бойових діях. Як правило, інформаційна безпека держави може зазнавати чималої кількості збитків внаслідок таких ознак: психологічна складова – використання інформації для впливу на судження противника; фізична складова – має на меті знешкодити обрані цілі; електронна складова – використання засобів електронного зв'язку для ведення інформаційних атак; дезінформація – надання недостовірних даних противнику про певні наміри.

Інформаційна безпека держави включена до системи національної безпеки. Законодавство України у цій сфері має відповідні нормативно – правові акти, що

забезпечують організованість такого захисту. Згідно з ч. 1 ст. 17 Конституції України інформаційна безпека є однією з найважливіших функцій держави і діяльності всього Українського народу. [4]

Також є Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року, який містить визначення поняття назви Закону: «національна безпека України – це захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». Тому інформаційна безпека – це складова національної безпеки, яка передбачає діючий захист інформації з метою не допустити негативного впливу на неї. Окремо зазначу про кібербезпеку, яку багато людей ототожнює з інформаційною безпекою. Однак кібербезпека є більш вузьким, оскільки спрямоване суто на застосування електронних засобів і виділяє такі завдання захисту, як боротьба з вірусами, DDoS - атаками, іншими хакерськими проявами.

Ч. 2 ст. 12 цього Закону безпосередньо перераховує відповідні державні структури, що займаються сектором безпеки і оборони України: «До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику». [3]

На рахунок документальної бази, що складає орієнтир для виконання обов'язків із забезпечення в тому числі інформаційної безпеки держави, приймаються та діють визначені документи. Відповідно до ч. 3 ст. 25 Закону України «Про національну безпеку України»: «Документами довгострокового планування є Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія кібербезпеки України, Національна розвідувальна програма. Документами середньострокового планування є інші стратегічні документи, програми щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави. Короткострокове планування передбачає щорічне розроблення планів утримання та розвитку (діяльності) складових сектору безпеки і оборони, основних показників здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями (на трирічний період), у яких визначаються завдання щодо реалізації документів довгострокового і середньострокового планування».

Не потрібно забувати, що методи ведення інформаційної війни постійно вдосконалюються, тому окремі науковці виділяють певні види поколінь (ступені) її розвитку:

Перший характеризується такими ознаками: радіоелектронне протистояння; несанкціонований доступ до інформації з метою її викривлення чи викрадення; одержання інформації з відкритих джерел шляхом перехоплення; тощо.

Другий: дестабілізація політичних відносин, зростання політичної напруженості та боротьби; здійснення кібератак з метою зниження рівня обізнаності органів державного управління; прагнення підірвати міжнародний авторитет держави; інші ознаки.

Якщо оглянути міжнародний досвід у сфері забезпечення інформаційної безпеки країн Європи, то можливо продемонструвати кілька прикладів такої діяльності.

У жовтні 2017 року Німеччина прийняла закон про накладення штрафу на інтернет – видання за систематичне порушення правила несвоєчасного видалення фейкових новин або повідомлень, що розпалюють ненависть.

Франція має досвід з ухваленням законопроекту про боротьбу з рейковими новинами у липні 2018 року. За цим законом, фейк є будь – яке неточне чи хибне твердження та звинувачення незалежно від змісту. Тобто, було дано визначення терміну «fakenews». [1]

Великобританія також має сильну законодавчу базу в даній сфері, зокрема функціонують Закони «Про захист інформації», «Про телекомунікації», «Про збереження державної таємниці», Кодекс практик доступу до урядової інформації. [2]

На мою думку, Україна потужно намагається підтримувати стан власної інформаційної безпеки на належному рівні, попри дії росії. Для того, щоб активно і вдало надалі протистояти агресії, потрібно проводити (продовжувати) відповідні методи боротьби в інформаційному просторі: духовна і політична гармонія всередині країни; поглиблення в європейський інформаційний простір; активізація світового співтовариства; заохочування населення створювати інформаційні ресурси, направлені на виявлення фейків; подальша адаптація інформаційного законодавства та методів війни до реальних подій; проведення навчання в культурних закладах, зокрема в освітніх, курсів медіа грамотності та інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Невельська-Гордєєва О., Нечитайло В. Феномен «FAKE NEWS» в контексті забезпечення інформаційної безпеки держави. Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. 1(52). DOI:10.21564/2663-5704.52.250655

2. Alyamkin R. V., Fedorin M. P. (2013). Правове забезпечення національної інформаційної безпеки. Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine. (4). P. 91–96. URL:<https://instzak.com/index.php/journal/article/view/805/804>

3. Про національну безпеку України. Закон України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/conv#n234>

4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv#n4215>

УДК 347.77

ЛУЦЕНКО О.Д., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ РЕЄСТРАЦІЇ СОРТІВ РОСЛИН В УКРАЇНІ

Більшість держав, у тому числі держави-члени ЄС, створили системи спеціальної охорони нових сортів рослин, виключивши їх зі сфери традиційної патентної охорони.

Ключові слова: охорона сортів рослин, насінництво, інтелектуальна власність, аграрний сектор, Конвенція УПОВ.

У міжнародній практиці селекційні досягнення не визнаються як об'єкти інтелектуальної (у тому числі промислової) власності, оскільки ні Паризька конвенція з охорони промислової власності 1883 р. (ст. 1 (2)), ні Конвенція, що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності 1967 року (ст. 2 (VIII)), не містять їх у відповідних переліках охорони. Більше того, сорти рослин були виключені з переліку об'єктів промислової власності в результаті ухвалення в Стокгольмі останньої редакції Паризької конвенції 14 липня 1967 року.

Законодавство США щодо селекційних досягнень має відмінні від інших країн особливості, у цій країні існує розвинена патентна система охорони сортів рослин поряд із дією спеціального закону у зазначеній галузі. У США в 1930 р. прийнято Закон про патенти на рослини (Plant Patent Act), який у 1952 р. став частиною Патентного закону, дія якого поширювалась тільки на рослини, що відтворюються вегетативним способом, крім деяких рослин. У 1970 р. було прийнято спеціальний Закон про охорону сортів рослин

(Plant Variety Protection Act), що розмножуються генеративним шляхом, згідно з яким видаються свідоцтва про охорону сортів рослин (certificate of plant variety protection), який має багато спільного з Конвенцією УПОВ. З іншого боку, в США можлива видача патенту на рослини виходячи з загальних норм патентного права[1].

У США селекціонеру надається найширший вибір форм охорони рослин і навіть у певних випадках їх поєднання: традиційними патентами, патентами на рослини і свідченнями на сорт рослини. При цьому права власників охоронних документів у кожній із трьох форм охорони різні, що нерідко призводить до конфліктних ситуацій.

Для забезпечення визнання досягнень селекціонерів існує міжнародна міжурядова організація – Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (УПОВ).

Метою УПОВ є забезпечення визнання членами Союзу досягнень селекціонерів, які займаються виведенням нових сортів рослин, шляхом надання їм права інтелектуальної власності на основі низки чітко обумовлених принципів. Для отримання охорони новий сорт має бути: відмінним від існуючих загальновідомих сортів, досить однорідним, стабільним та новим у тому сенсі, що він не повинен бути предметом комерційного збуту до певних дат, встановлених шляхом посилення на дату подання заявки на надання охорони[2].

В Україні селекційні здобутки вважаються результатами інтелектуальної діяльності, але водночас вони суттєво відрізняються від класичних результатів інтелектуальної діяльності, що мають нематеріальний характер. У більшості країн світу правова охорона селекційних досягнень – це спеціальна (особливого роду) охорона, яка відрізняється багатьма аспектами від правової охорони інших результатів інтелектуальної діяльності.

Особливі умови охороноздатності селекційних досягнень становлять їх специфіку як об'єкта охорони, що представляє собою біологічний об'єкт, схильний як до людського впливу, так і природних впливів. На перший погляд, сорт рослин або порода тварин як об'єкт охорони безпосередньо пов'язані з конкретною рослиною або твариною і не можуть бути представлені як нематеріальний об'єкт, характерна риса, властива всім результатам інтелектуальної діяльності. Однак це є протиріччям, що впливає зі специфіки права селекціонера. Предметом охорони все ж таки є об'єкт, який визначається сукупністю суттєвих ознак, зафіксованих в описі селекційного досягнення. Таким чином, правова охорона надається певним ознакам (властивостям) рослин або тварин (нематеріальний елемент), відтвореним в окремих видах (матеріальний елемент), які мають визначені ознаки (властивості). Отже, у сфері селекційних досягнень нематеріальний елемент нерозривно пов'язаний з матеріальним елементом, що може проявлятися лише у межах сукупності об'єктів одного виду, штучно створеного людиною.

16 листопада 2022 року Верховна Рада ухвалила Закон (проект № 3680-д) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу», який спрощує процедуру експертизи, реєстрації сортів рослин та обігу насіння і садивного матеріалу.

Мінагрополітики роз'яснило, що Закон також спрощує реєстрацію сортів, які вже зареєстровані в країнах ЄС та США, що дає можливість постачати насіння найновіших сортів українським аграріям одночасно з агровиробниками ЄС та США за стратегічно важливими для України культурами, зокрема кукурудзою, соняшником, соєю та лохиною[3].

Отже, узагальнюючи вищесказане можна дійти висновку у тому, що національне законодавство щодо селекційних досягнень недостатньо досконале, проте фахівці у визначеній сфері максимально намагаються гармонізувати окремі нормативні акти, виходячи з міжнародного досвіду для подальшого врегулювання правових відносин у сфері селекції і селекційних досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Курчин О.Г., Пахомова А.О. Міжнародний аспект охорони прав на сорти рослин. Інтернаука. Сер. Юридичні науки. 2021. № 9. DOI:10.25313/2520-2308-2021-9
2. UPOV[Електронний ресурс]. URL:<https://sops.gov.ua/upov>

3. Гришанова Н. В Україні вдосконалять законодавство у сфері охорони прав на сорти рослин. URL:https://jurliga.ligazakon.net/news/215437_v-ukran-vdoskonalyat-zakonodavstvo-u-sfer-okhoroni-prav-na-sorti-roslin

УДК 342.95

МУЗИЧЕНКО С. К., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В. В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ РОЗПИВАННЯ АЛКОГОЛЬНИХ, СЛАБОАЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ АБО ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ЧИ ЇХ АНАЛОГІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В тезах розглядаються окремі аспекти кваліфікації розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями в умовах воєнного стану.

Ключові слова: кодекс України про адміністративні правопорушення, Збройні Сили України, військова частина, військовий об'єкт, особливий період.

Підтримання належної військової дисципліни є важливою умовою повноцінного виконання військовослужбовцями своїх обов'язків. Військова дисципліна – це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, визначених законодавством України. Вимога дотримання військової дисципліни є особливо важливою також в умовах воєнного стану.

Кожен військовослужбовець має визначений перелік прав і обов'язків, зокрема відповідно до ст. 4 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України. Зокрема, такі особи не повинні вживати під час проходження військової служби (крім медичного призначення) наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги, а також не вживати спиртні напої під час виконання обов'язків військової служби [1]. Водночас, даний військовий адміністративний проступок передбачених главою 13-Б (Військові адміністративні правопорушення) Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Відповідно ст. 172-20 КУпАП передбачає розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів на території військових частин, військових об'єктів, або поява таких осіб на території військової частини в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, або виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння, а також відмова таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння (ч. 1). Кваліфікуючими ознаками цього виду правопорушень є участь начальників (командирів) та інших керівників у розпиванні з підлеглими військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів під час виконання ними обов'язків військової служби, або невжиття ними заходів для відсторонення від обов'язків військової служби осіб, які перебувають у нетверезому стані (ч. 2), повторність такого правопорушення чи вчинення тих самих дій в умовах особливого періоду (ч. 3) [2].

З наведеного випливає, що в сучасних умовах відповідно до положень цієї статті ми маємо: 1) спеціального суб'єкта адміністративного проступку – військовослужбовця; 2) чіткий перелік дій, які можуть утворювати об'єктивну сторону правопорушення, а саме: а) розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів; б) поява таких осіб на території військової частини в

нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння; в) виконання ними обов'язків військової служби в нетверезому стані, у стані наркотичного чи іншого сп'яніння; г) відмова таких осіб від проходження огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння; 3) обов'язковим елементом складу даного правопорушення є місце скоєння будь-яких з наведених вище діянь – територія військових частин чи військових об'єктів; 4) вказані правопорушення зараз відбуваються в умовах особливого періоду, а саме – воєнного стану, який в Україні було запроваджено та подовжено дію з початку військової агресії російських військ.

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» у ст. 2 дає визначення військової служби як державної служби особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. У ч. 4 ст. 24 цього ж Закону зазначено, що військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби на території військової частини або в іншому місці протягом робочого часу; поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника); під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою; під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку [3].

Терміни «військова частина», «військовий об'єкт», котрі, як зазначалося, є обов'язковими елементами складу правопорушень, згадуються в деяких законах, втім у жодному з них не надається визначення цих понять. Тлумачення терміну «військовий об'єкт» знаходимо у Постанові Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 р. № 68, яка затверджує Порядок застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил України під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час. У цьому підзаконному нормативно-правовому акті військовий об'єкт визначається як ділянка місцевості, будівлі, споруди, які постійно чи тимчасово використовуються для виконання завдань або розміщення та укриття особового складу, зберігання бойової техніки або військового майна [4].

Водночас є ще Наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 р. № 383, який затверджує Звід відомостей, що становлять державну таємницю. Зазначимо, що цей наказ діє без виключень як у мирний час, такі і в умовах воєнного стану. Згідно з вказаним правовим актом під військовими об'єктами слід розуміти бойові позиції військ, пункти управління, полігони, вузли зв'язку, радіотехнічні системи, бази, склади, об'єкти життєзабезпечення військ [5].

Також важливо з'ясувати ще поняття «особливого періоду». Безпосередньо КУпАП тлумачення цього терміну не надає, що іноді викликає деякі сумніви серед суддів. Але, на відміну від попередніх термінів, на яких ми акцентували увагу у цих тезах, поняття особливого періоду доволі повно міститься відразу у декількох законах. Так, відповідно до Законів України «Про оборону України» [6] і «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [7] особливий період «настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудований період після закінчення воєнних дій». Тож не викликає жодного сумніву, що період дії воєнного стану цілком охоплюється поняттям особливого періоду. Відповідно, використання приписів двох, наведених вище законів, є цілком достатнім для розуміння поняття терміну «особливий період» і його використання під час кваліфікації адміністративних правопорушень, диспозиція яких починає діяти в умовах такого періоду. Оскільки на сьогодні в країні діє режим воєнного стану, то всі зазначені прояви правопорушення з боку військовослужбовців та інших, прирівняних до них категорій осіб, будуть кваліфікуватися за ч. 3 ст. 172-20 КУпАП.

Отже, рівень виявлених військових адміністративних правопорушень, передбачених ст. 172-20 КУпАП в умовах дії військового стану є доволі високим. В сучасних реаліях всі дії,

передбачені частинами першою або другою вказаної статті мають відповідно кваліфікуватися за частиною третьою. Враховуючи законодавче визначення таких понять як, «військовий об'єкт», а також «виконання військовослужбовцями обов'язків військової служби», необхідно зазначити, що місце та умови вчинення даного виду адміністративного проступку не обмежуються виключно територією військових частин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 р. № 551-XIV: станом на 21 берез. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24): Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X: станом на 6 листоп. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII : станом на 29 жовт. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час: Постанова Каб. Міністрів України від 14.02.2018 р. № 68. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2018-п#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
5. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 р. № 383: станом на 27 трав. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
6. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII: станом на 3 серп. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
7. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII: станом на 2 верес. 2022 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 08.11.2022).

УДК 341

ОЛЕКСІЄНКО Ю.В., магістрант

Науковий керівник – **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАКОННІСТЬ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД, ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

У тезах конференції нами констатовано, що законність слідчих (розшукових) дій є гарантією захисту прав, свобод, та законних інтересів учасників кримінального провадження проти довілля. Слідчі (розшукові) дії повинні бути передбачені у кримінальному процесуальному законі, здійснюватися у встановленій законом процесуальній формі, проводитись тільки уповноваженими на це особами з дотриманням кримінально процесуального закону.

Ключові слова: слідчі(розшукові) дії, законність, орган досудового розслідування, правоохоронний орган, кримінальне правопорушення, довілля, учасник кримінального провадження.

Відповідно до ч. 3 ст. 62 Конституції України «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях» [1, с. 32]. Крім цього Концепцією реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів, передбачена необхідність вдосконалення кримінального судочинства з метою забезпечення неухильного дотримання прав особи відповідно до вимог Конституції та міжнародних договорів України [2]. Ці правила були покладені і в основу Кримінального процесуального кодексу України, який спрямований на запровадження кримінального провадження на основі пріоритетності прав і свобод людини, забезпечення принципів змагальності та рівності сторін обвинувачення і захисту, оптимізації окремих процесуальних процедур та розв'язання проблеми оперативності процесуальної діяльності судових і правоохоронних органів [3], що повною мірою передбачено його завданнями, визначеними ст. 2 КПК.

Слушно зазначає О. Михайленко, законність – це вимога дотримання масштабу

свободи поведінки, встановленого вищими органами державної влади [4, с. 16].

Питанню законності слідчих (розшукових) дій вченими приділено недостатньо уваги, а їхні висновки з цього приводу також зводяться до того, що проведення слідчих (розшукових) дій є правомірним при дотриманні правил, встановлених кримінальним процесуальним законом. Очевидним є те, що означені правила фактично виступають окремими умовами законності розслідування в цілому, а не орієнтують на умови законності окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень проти довілля.

Насамперед варто звернути увагу на те, що традиційно поняття «законність» тлумачиться як відповідність діяння (дії чи бездіяльності) окремих громадян або службових осіб, а також актів (наказів, розпоряджень, рішень тощо), виданих державними установами чи підприємствами або громадськими чи кооперативними організаціями, вимогам норм права [5, с. 591]. Не випадково іноді підкреслюється, що однією з визначальних умов законності слідчих (розшукових) дій є наявність належних правових підстав їх проведення. Хоча очевидним є й те, що лише наявність правових підстав проведення слідчих (розшукових) дій хоча і є важливим засобом забезпечення їх законності не вичерпує всієї їх повноти. Але ще більш проблемним це питання виглядає з урахуванням офіційного визначення цих підстав та умов. Адже згідно з ч. 2 ст. 223 КПК «Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети» [6].

Особливої актуальності набувають питання при оцінці законності дій органів досудового розслідування, про що йдеться у ст. 38 КПК України. Вони наділені владними повноваженнями на обмеження конституційних прав і свобод. Згідно з п. 17 ст. 3 КПК України поняттям «слідчий» охоплюються службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [7]. Службові особи зазначених органів, уповноважені в межах компетенції, передбаченої Кодексом, здійснювати досудове розслідування. Однак конституційно-правові проблеми визначення законності дій органів досудового розслідування суперечливістю зазначених положень Конституції України не вичерпується, оскільки згідно з її ст. 124 «правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» [1]. Оскільки слідчі (розшукові) дії здійснюються в межах правовідносин, які врегульовані насамперед кримінальним процесуальним законодавством, то саме у ньому і мали б бути закріплені безпосередні вимоги щодо їх законності.

Беручи за основу конституційні норми, норми процесуального законодавства, можна дати відповідь на означені питання з тим, щоб оцінити якість як конституційно-правового, так і галузевого регулювання правовідносин у сфері досудового розслідування в цілому, та діяльності його органів і посадових осіб, які уповноважені на проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема. Важливими у цьому контексті є й положення п. 2 ст. 8 КПК України, згідно з яким «принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини», а також його ст. 90, згідно з якою «рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили і ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією і міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, має преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів» [7].

Отже, хоча кримінальні процесуальні відносини є публічними, вони врегульовані й морально-етичними нормами, вимоги яких також є обов'язковими при проведенні тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії. Не випадково й главою 2 КПК України передбачені «Засади кримінального провадження», які базуються насамперед на морально-етичних нормах. Стає очевидним, що одним із таких соціальних регуляторів є не тільки морально-етичні, а й

релігійні норми, врахування яких також стає неодмінною умовою визначення законності дій як органів та посадових осіб органів публічної влади, так і дій будь-яких інших фізичних та юридичних осіб, що повною мірою стосується й законності слідчих (розшукових) дій.

Слідчі (розшукові) дії у кримінальних провадженнях проти довілля можуть бути визнані законними лише за умов: 1) наявності належних правових підстав їх проведення; 2) проведення їх лише уповноваженою на це особою (особами); 3) проведення їх гласно, у визначеній законом формі, з використанням при цьому визначених законом засобів та з дотриманням визначеної законом процедури; 4) проведення їх з дотриманням загальновизнаних прав, свобод та інтересів їх учасників, а також з дотриманням чинного законодавства; 5) створення умов кожному її учаснику для вільного висловлення власної думки щодо ходу та результатів слідчої дії, а також для їх оскарження.

Висновок. Розглянувши процесуальні засади прав, та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях проти довілля ми дійшли висновку, що кримінально процесуальні гарантії спрямовані на забезпечення реалізації прав і виконання обов'язків суб'єктів, які залучаються до кримінального провадження, та суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження. Органи досудового розслідування, які розслідують кримінальні правопорушення проти довілля повинні бути зацікавлені у тому, щоб учасники кримінального провадження були обізнані у своїх правах та обов'язках і могли належним чином їх використовувати, оскільки лише в цьому випадку будуть створюватися належні умови для забезпечення виконання завдань кримінального провадження, і докази, які будуть отримані в процесі проведення слідчих (розшукових) дій будуть визнані законними і на них буде ґрунтуватися підозра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» Затв. Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/ 2008. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008>.
3. Пояснювальна записка до проекту Кримінального процесуального кодексу України: (реєстр. № 9700 від 13.01.2012 р., розроблений робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, яка утворена Указом Президента України від 17 серпня 2010 року, № 820). URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?pf3516=9700&sk1=7.
4. Погорілко В.Ф. Конституційне право України: підруч. для вузів; за ред. Погорілка В.Ф. 2 вид. допрац. Київ :Наук. думка, 2000. 724 с.
5. Бабій Б., Корецький В., Цветкова В. Юридичний словник. Київ: гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1974. 846 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями від 13.04.2012 р. № 4651-VI. База даних «Законодавство України». ВР України. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Лобойко Л.М. Методи кримінально-процесуального права. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 352 с.

УДК 340.15+342.95

РОЗУМЕЙ Д.І., магістрантка

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В. В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

В тезах розглядаються окремі аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.

Ключові слова (Keywords): кодекс України про адміністративні правопорушення, адміністративний процес, адміністративно-процедурне законодавство, дорожньо-транспортна пригода.

Перша експлуатація автомобілів не супроводжувалась будь-яким правовим регулюванням через їх незначну кількість, однак в подальшому запозичення зарубіжного досвіду щодо регулювання дорожнього руху не змусило себе довго очікувати та було спричинено низкою дорожніх аварій і травматизму. Поруч з цим, неврегульованими постали галузі пасажирського перевезення в транспортних засобах, а також транспортування вантажу.

Цілком слушно пов'язувати перші нормативно-правові приписи щодо забезпечення безпеки дорожнього руху з появою першого автомобіля, який на території Російської Імперії, куди входили українські землі, створили у 1886 році. Безпосередньо на території України перші автомобілі почали здійснювати рух транспортними сполученнями в Одесі на початку 1900-х, куди їх морським сполученням було доставлено з території Російської Імперії. Водночас у Києві у той час перші автомобілі з'явилися з іноземних держав. Зважаючи на це, вже у 1902 році Київської міської думою було прийнято перший нормативно-правовий акт у сфері безпеки дорожнього руху, розроблений на території сучасної України – Постанову «Про порядок пасажирського та вантажного руху містом Києвом на автомобілях». Вказаним правовим актом було розроблено низку положень щодо повноважень поліції у процесі регулювання дорожнього руху, забезпечення правомірної поведінки його учасників, а також представників місцевого правління, до відання яких належало дотримання належного стану міських доріг. Водночас було розроблено і передбачено низку норм, які визначали належну поведінку водіїв транспортних засобів при русі вулицями міста [1, с. 10].

Забезпечення принципу верховенства права при притягненні особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері дорожнього руху повинно полягати в тому, щоб заборонні приписи адміністративно-деліктного законодавства були доступними кожній особі, вирішення окремих процедурних питань повинно здійснюватися у спосіб визначений законодавством, а не за розсудом окремої уповноваженої особи, кожна особа повинна бути в однаковій правовій позиції перед приписами нормативно-правових актів, якими визначено особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху. Принцип законності буде реалізований виключно за тих умов, коли до особи, яка притягується до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього, які чітко визначені законодавством України про адміністративні правопорушення, а межі і обсяг санкцій визначені ним. Важливою передумовою реалізації принципу законності є те, що процедура притягнення особи до адміністративної відповідальності повинна відповідати процедурі, визначеній нормативно-правовими приписами. Доцільність як правовий принцип адміністративної відповідальності означає те, що вона застосовується виключно у випадках, коли є правова передумова для цього, тобто вчинення діяння особи дійсно містить усі ознаки складу адміністративного правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, а не містить малозначності діяння, чи склад, наприклад, кримінального правопорушення.

Причинний зв'язок між вчиненим діянням і шкідливими наслідками полягає у тому, що саме через діяння правопорушника вони були спричинені, а не внаслідок дії супутніх явищ. Тобто у цій ситуації доцільно зважати на те, що якби правопорушник не вчинив протиправне діяння, зокрема не передав ключі від транспортного засобу особі в стані алкогольного сп'яніння, то вона б не стала небезпечним учасником дорожнього руху. Поруч з обов'язковими ознаками складу адміністративного правопорушення виділяють додаткові (факультативні). Так, до факультативних ознак об'єктивної сторони відносять час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення [2, с. 77].

Зміст протоколу про адміністративне правопорушення закріплений статтею 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якою у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за

дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання [3].

Безпека дорожнього руху як об'єкт адміністративно-правової охорони має досить розвинуту систему адміністративних стягнень, яка дозволяє реалізувати адміністративну відповідальність у досліджуваній сфері пропорційно тим протиправним діянням, які виникають у нашому соціальному середовищі. Юридичним фактом перебування особи у стані алкогольного сп'яніння є результат позитивної проби на алкоголь. Юридичною ж підставою притягнення до адміністративної відповідальності є протокол, у якому зафіксовано обставини вчиненого адміністративного правопорушення, а також результати здійсненої перевірки. Суб'єктом вчиненого адміністративного правопорушення можуть виступати виключно водії транспортних засобів, а також особи, які передали в керування транспортний засіб особі, що перебуває у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння, а також під дією лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції [4].

Отже, адміністративне провадження за вчинення правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху потребує обов'язкового дотримання усіх вимог правової процедури, оскільки в протилежному випадку матиме місце її незаконний характер. У разі вчинення особою адміністративного і кримінального правопорушень одним діянням проти безпеки дорожнього руху, притягнення винної особи до адміністративної відповідальності може здійснюватися поруч з кримінально-правовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Муцко В. Ф. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2011. 18 с.
2. Гуржій Т. О. Основи формування державної політики в сфері безпеки дорожнього руху: монографія. Київ: ДНДІ МВС України, 2010. 256 с.
3. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 р. № 3353-ХІІ: станом на 27 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12#Text> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Про Правила дорожнього руху: Постанова Каб. Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306: станом на 2 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п#Text> (дата звернення: 08.11.2022).

УДК 346:347

ЧЕРНЯК Ю.І., магістрант

Науковий керівник – **ТИМОЩУК О.Г.**, канд. юрид. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: банкрутство, ринкові відносини, процедура банкрутства, інтереси кредиторів, правова база.

Кодекс України з процедур банкрутства визначає поняття як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної

процедури [1]. Для вдалого господарювання у ринкових відносинах дуже важливою є оцінка ймовірності банкрутства суб'єктів, в першу чергу підприємницької діяльності. Так як в Україні десятиріччя панувала поза ринкова система господарювання, нажаль досі немає дієвої вітчизняної методики визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання, тому доводиться користуватися зарубіжними методичними підходами, де визначені належні моделі прогнозування банкрутства підприємств та організацій. Європейський досвід демонструє, що використавши його, можна буже вдосконалити процеси спрогнозувати банкрутства ще до появи його очевидних ознак [1].

В умовах кризи перед багатьма підприємствами України постає питання виживання, причиною такої ситуації вважаємо зниження платоспроможності суб'єктів господарювання, через що підприємства опиняються на межі банкрутства.

Однозначно, що банкрутство є кризовим станом, а для його подолання необхідні спеціальні методи управління. За нормальних умов господарювання акціонери та кредитори розраховують на винагороду, рівень якої залежить від ступеня прибутковості підприємства. Однією з перших ознак банкрутства є спад прибутковості фірми нижче за вартість її капіталу. Причин банкрутства підприємств може бути багато. В цілому, їх можна поділити на дві групи, зовнішні, які практично майже неможливо врахувати та внутрішні, що безпосередньо пов'язані з підприємством, методами та організацією роботи на ньому [2]. А вже результатом одночасного впливу всіх чинників є саме настання банкрутства.

Зовнішні фактори вважаються найбільш небезпечними так як можливості здійснення впливу на них є мінімальними, а наслідки їх реалізації можуть суттєво зашкодити підприємству. Внутрішні ж фактори ризику настання банкрутства, передбачені помилковими діями керівництва, як показує досвід європейських країн, це є причиною переважної більшості випадків економічної неспроможності компаній. Зрозуміло що, одна або навіть кілька причин не призводять фірми до банкрутства спонтанно, адже в основному економічна неспроможність настає внаслідок досить тривалого процесу їх взаємодії, за відсутності або недостатності вищим менеджментом уваги загрозам саме зовнішнього середовища і слабким сторонам діяльності підприємства.

Слід зазначити, що інколи банкрутство стає зряддям для реалізації протиправних інтересів, тому проблема використання фіктивного банкрутства для тіньової приватизації підприємств є дуже гострою.

У європейських країнах-членах Європейського Союзу правове регулювання процедур банкрутства перебуває у сфері відання національного права, а законодавство рівня ЄС урегулює лише окремі аспекти, такі як, транскордонне банкрутство [3]. Тому у кожній європейській державі можуть бути не тільки загальні правові норми, а і власні специфічні ознаки правових механізмів банкрутства, що передбачені особливостями розвитку певного суспільства та важливістю певних компаній для економіки європейських країн. Характеризуючи в загальному вигляді спрямованість європейського законодавства про банкрутство, варто відзначити, що зараз основними цілями європейського законодавства про банкрутство є збереження діючих прибуткових підприємств, збереження робочих місць та задоволення вимог кредиторів. Отже, на основі сказаного вище можна зробити висновок, що інститут банкрутства є невід'ємною частиною ринкового господарювання і є потужним стимулом для ефективної роботи суб'єктів господарської діяльності. Швидкий розвиток законодавства про банкрутство в країнах Центральної та Східної Європи робить банкрутство провідним у розвитку правових структур, необхідних для підтримки ринкової економіки в цих країнах. Однак існують особливості як правових систем, так і економічних систем у цих країнах, які створюють проблеми для імплементації законодавства про банкрутство. Найважливішою відмінністю є приватизація державних підприємств і унікальна роль закону про банкрутство в цьому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України з питань банкрутства. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст.74. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

2. Москвін Б. Банкрутство як механізм антикризового управління підприємством. Вісник КНТЕУ, (2). 2020. 62.
3. Минчинська І.В. Оцінка ефективності законодавства про банкрутство в Україні: економіко-правовий аспект. 2020.
4. Бучинська А.Й. Банкрутство фізичних осіб за законодавством України та Польщі. Прикарпатський юридичний вісник. (2 (31)). 2020. С. 28–32.

УДК : 346.9

ШАРАЄВСЬКИЙ Ю.І., магістрант

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ЮРИСДИКЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: захист прав, Господарське право, Способи захисту прав, Визнання оспорюваного права, Визнання невизнаного права.

Частина 4 ст. 55 Основного закону передбачає, що «кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ ...» [1], зокрема до Європейського суду з прав людини. На думку Рабіновича П.М., рішення Європейського суду мають не тільки індивідуальне значення для людини, яка звернулася до нього, а й у певному сенсі універсальне значення: воно є орієнтиром для національних судів, вони надають можливість більш глибоко і правильно зрозуміти обсяг і зміст гарантованих прав Європейською конвенцією з прав людини, іншими міжнародними актами, а також і Конституцією України прав і свобод людини і громадянина, а отже більш ефективно захищати їх [2, с. 273].

Погоджуючись з його думкою, зазначимо, що захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання може здійснюватися як в судовому так і в позасудовому порядку, тобто виділяють дві його форми юрисдикційну та неюрисдикційну. Судовому захисту підлягають усі права й інтереси суб'єктів господарської діяльності, незалежно від нормативно-правового акту у якому вони знаходять своє закріплення та фіксацію, тобто кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку.

Вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на окремих судових способах захисту, що використовуються в рамках юрисдикційної форми.

Визнання судом виданого державним або іншим органом незаконного акту недійсним (повністю або частково).

Цей спосіб захисту використовується у справах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім актів (рішень) суб'єктів владних повноважень та спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем (п. 10 ч. 1 ст. 20 ГПК України). Підставою для його застосування є видання відповідним органом акту, що не відповідає його компетенції або вимогам законодавства.

Визнання недійсним акту органу державної влади або іншого органу може поєднуватися із застосуванням стягнення судом збитків за позовом підприємця, завданих йому внаслідок неправомірних дій відповідних органів або їх службових осіб. Нерідко у практиці поєднується вимога про визнання недійсними актів державних органів з позовом про повернення (зворотне стягнення) необґрунтовано списаних цими органами в безспірному порядку сум. На це звернули увагу судові органи, зокрема, з метою однакового і правильного вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів, президія Вищого арбітражного суду України надала роз'яснення «Про деякі

питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів» від 26.01.2000 № 2-05/35 (зі змінами) [3, с. 133].

Визнання оспорюваного чи невизнаного права.

Цей спосіб дає можливість підтвердити існуючі права та обов'язки сторін, а його метою є усунення невизначеності у суб'єктивному праві, належному суб'єкту господарювання, створення сприятливих умов для здійснення права суб'єктом господарювання. Вважаємо, що захист прав суб'єктів господарювання шляхом визнання права, не є прерогативою лише суду. Погоджуємось з думкою Петруні В.С. про те, що визнання відсутності права не може виступати самостійним та виокремленим способом захисту порушених, оспорюваних або невизнаних прав, а є допустимим у контексті формулювання мотивувальної частини судового рішення [4].

Визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом.

Окрім положень ЦК України, Пленум ВГСУ України 29.05.2013 видав постанову № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними». Таким чином, визнання договору (правочину) недійсним як спосіб захисту застосовується у разі, коли є спір про право, яке було порушено внаслідок недодержання стороною (сторонами) в момент його укладення приписів та умов, встановлених ч. 1-3, 5, 6 ст. 203 ЦК 93 України та таких, що впливають зі змісту ст. 208 ГК України (мається на увазі відсутність у сторін господарського зобов'язання мети, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства). Тому варто доповнити ст. 208 ч.1 ГК «Наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним» тезою про те, що «відповідні наслідки застосовуються тільки у разі визнання недійсним договору господарським судом з підстав вчинення всупереч інтересам держави і суспільства».

В підтвердження слід згадати постанову ВГСУ від 09.09.2009 у справі № 39/44-09 про стягнення коштів за недійсним правочином, за якою позивач просить стягнути з відповідача все одержане за угодою, яка визнана нікчемною третьою особою. Проте суд приходиться до висновку про те, що оскільки господарське зобов'язання, що укладене між позивачем та відповідачем ні за позовом третьої особи, ні за позовом сторін не було визнане недійсним в судовому порядку, а чинним законодавством третій особі право на визнання господарського зобов'язання недійсним (нікчемним) не надано, то господарський суд попередніх інстанцій дійшов правомірного висновку щодо відмови позивачу в задоволенні позову» [5].

Визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню.

В ч. 4 ст. 29 ГПК України вказано: «Позови до стягувача про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, або про повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса, можуть пред'являтися також за місцем його виконання» [6]. Вказівка на виокремлення законодавцем відповідної категорії спорів дає підстави вважати про наявність окремого способу захисту, застосовуваного у рамках відповідного провадження.

Отже, у питаннях захисту порушених прав та законних інтересів суб'єкти господарювання можуть використовувати форму судового та позасудового захисту, тому кожен вправі самостійно обирати форму та заходи захисту прав за законних інтересів.

Безперечно, судова форма захисту прав та законних інтересів має перевагу перед позасудовою формою, оскільки судовий порядок заснований на незалежності судів, підпорядкованості їх тільки закону, гласності судового розгляду, прийнятті законного та обґрунтованого рішення та є найефективнішою формою поновлення по порушених прав. Проте він не завжди є результативним та таким, що задовольняє інтереси зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб./ П.М.Рабінович, М.І.Хавронюк. К.: Атіка, 2004. 464 с.
3. Саніахметова Н.О. Судовий захист права на підприємницьку діяльність від незаконних актів державних органів. Актуальні проблеми політики: зб. наук праць. 2002. Вип. 13–14. С. 132–136.

4. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2019. 221 с.
5. Постанова Вищого господарського суду України від 09.09.2009 по справі № 39/44-09 про стягнення коштів за недійсним правочином. URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/488761>
6. Господарсько-процесуальний кодекс від 6 листопада 1991 року № 1798-XII Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст. 56.
7. Постанова Вищого господарського суду України від 21 липня 2009 р. № 31/382. URL:http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_2426099.html
8. Постанова Верховного Суду України від 12 лютого 2009 року URL:<http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/83221D79113396FFC2257854004A22A1?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=83221D79113396FFC2257854004A22A1&Count=500&>

УДК: 081

ЛАСТОВКА О.П., магістрант

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК О.Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Під час війни росії проти України, її суверенітету, цілісності та недоторканості, правового суспільства та усього цивілізованого світу, актуальним постає питання застосування та дотримання норм міжнародного гуманітарного права, їх практичного застосування.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, порушення прав людини, воєнні злочини.

На сьогодні як ніколи актуальним постає питання дії гуманітарного права та захист прав людини в умовах війни, оскільки Україна протистоїть військовій агресії росії проти суверенітету, територіальної цілісності та незалежності (відповідно до Указу Президента України введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, на разі воєнний стан продовжено відповідним указом до 19.02.2023).

Говорячи про збройні конфлікти неможливо не сказати, що Україна ратифікувала Женевські конвенції та Додаткові протоколи I і II від 25 січня 1990 року.[3, 150] Слід зазначити, що нашою Конституцією (а зокрема статтею 9) чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства, а з метою виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення виконання норм міжнародного гуманітарного права командири, начальники і штаби під час організації і у ході ведення воєнних дій повинні враховувати норми міжнародного гуманітарного права.

Міжнародне гуманітарне право, застосовуване в збройних конфліктах, представляє собою сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між воюючими, їх відносини з нейтральними країнами, що встановлюють правила, поведження з військовополоненими, пораненими, хворими й цивільним населенням з метою захисту жертв війни, вибору засобів і методів ведення збройної боротьби. На сьогодні чітко прослідковуються порушення міжнародного та гуманітарного права.

Згідно IV Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1907 року, всяке істотне порушення перемир'я однієї зі сторін дає право іншій стороні відмовитися від нього і навіть в крайньому випадку відновити військові дії (ст. 40) [2,110]. Однак порушення перемир'я окремими особами, діючими за власним рішенням, дає тільки право вимагати покарання винних і винагороди за понесені втрати, якщо вони сталися. Навіть Н. Макіавеллі у своїй праці «Державець» зазначає, що війна є єдиним обов'язком правителя, ведення якого він не має права покладати на когось іншого.

Слід сказати, що у 1981 р. була підписана Конвенція про заборону й обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять

надмірні ушкодження чи мають невибірково дію, до якої додаються чотири протоколи. Зокрема встановлені заборони й обмеження на використання звичайних мін, дистанційно керованих мін, мін-пасток. Заборонено використовувати міни проти цивільного населення. Сторони в конфлікті повинні реєструвати розташування всіх запланованих мінних полів і районів, де використовували міни-пастки. Обмежене застосування запалювальної зброї (вогнеметів, фугасів, снарядів, ракет, гранат, мін, бомб, ємкостей із запалювальними речовинами). Використання авіації є припустимим, але її не можна використовувати проти невійськових об'єктів, мирного населення тощо. Заборонені такі методи ведення війни: зрадницьки вбивати чи ранили ворога; вбивати чи ранили ворога, який склав зброю; оголошувати тому, хто обороняється, що пощади не буде; незаконно використовувати парламентарський прапор чи прапор держави, що не бере участі в конфлікті, прапор чи знаки Червоного Хреста; примушувати громадян ворожої держави брати участь у бойових діях проти своєї держави; геноцид під час війни; взяття заручників; бомбардування незахищених міст; інші дії. Як можна помітити, з боку росії-країни агресора, можна спостерігати порушення усіх перелічених правил війни.

Таким чином, можна дійти висновку, що міжнародні договори у сфері захисту прав людини є важливими навіть під час збройних конфліктів. Разом з тим, аналізуючи думки юристів, можна сказати, що норми сфери захисту прав людини суміжні і нероздільні від норм міжнародного гуманітарного права та правил ведення війни чи збройних конфліктів.

Збройний напад Російської Федерації на Україну призвів до серйозних і масових порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, що має катастрофічні наслідки для реалізації практично всіх прав людини людьми в Україні. Зокрема, ми зіткнулися з переконливими доказами моделей порушень права на життя, включаючи свавільні вбивства та насильницькі зникнення, а також порушення права власності, включаючи масове руйнування цивільної інфраструктури; порушення заборони катувань і жорстокого поводження, зокрема насильства за гендерною ознакою та сексуального насильства, пов'язаного з війною; а також порушення права на свободу та недоторканність, включаючи викрадення та свавільне утримання під вартою чи без зв'язку з зовнішнім світом [6]. Ідентифіковані моделі певних типів порушень міжнародного гуманітарного права, включаючи напади широкого або систематичного характеру, вказують на можливу кваліфікацію багатьох таких порушень як військових злочинів або злочинів проти людяності. Наразі, лідери європейських країн віддають особливу шану мужності та відданості українських правозахисників у документуванні та вирішенні порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права та закликають міжнародну спільноту продовжувати підтримувати їхню роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про закони і звичаї сухопутної війни (IV Гаазька конвенція): Міжнародний документ від 18.10.1907. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text
2. Вовк О.О. Закони та звичаї війни: теоретико-правовий аспект. Часопис Академії адвокатури України . 2012. № 3. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2012-3/12vootpa.pdf> 21:25/08.04.2013.
3. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни: прийнята 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
4. Пашковський М.І. Чи захищає міжнародне гуманітарне право лише цивільних осіб, які знаходяться під владою сторони противника?. Collection of scientific papers «ЛОГОΣ», 2022, September 16, 2022; Boston, USA, P. 35–38. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/312>
5. Попович К.В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. Науковий вісник ужгородського університету. серія: історія. 2016. 2. С. 75–79.
6. Меморандум «Про наслідки війни в Україні для сфери захисту прав людини». Страсбург, 2022. URL: rm.coe.int/memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine/1680a72bd4

ОСИПЕНКО А.С., здобувач

Науковий керівник – **НОВАК Т.С.**, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЯК СПОСОБУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА НАБУТТЯ У ВЛАСНІСТЬ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

У роботі висвітлено окремі проблеми при практичній реалізації права громадян України на безоплатну приватизацію земельних ділянок. Зроблено висновок про достатньо чітке врегулювання порядку безоплатної приватизації земельних ділянок. Водночас констатовано залежність успішного результату приватизації від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Ключові слова: приватизація, земля, земельна ділянка, правове забезпечення, право власності на землю.

Приватизація земельної ділянки під приватним будинком, в садовому товаристві або просто у місті чи селі під забудову і обслуговування будівель та споруд – хоча і безкоштовна в межах норм, встановлених законом, проте потребує витрат часу на отримання, погодження та оформлення численних документів, фінансових витрат, пов'язаних з розробкою технічної документації і відведенням землі.

Відповідно до ч. 6 ст. 118 Земельного кодексу України (далі - ЗКУ) громадяни можуть безоплатно приватизувати земельну ділянку для: ведення фермерського господарства; особистого селянського господарства; садівництва; будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка); індивідуального дачного будівництва; будівництва індивідуальних гаражів [1].

Процедура приватизації земельних ділянок, передбачена ст. 118 ЗКУ, є чіткою та структурованою, а її успішне завершення залежить від багатьох дозвільних органів.

Здавалося би, які проблеми можуть виникнути в процесі одержання земельної ділянки безоплатно, але завжди є «АЛЕ». В законодавстві все чітко і зрозуміло зазначено, що кожен громадянин може одночасно отримати та приватизувати 6 земельних ділянок різного призначення, тобто передача земельних ділянок безоплатно у власність громадян у межах зазначених норм, провадиться один раз по кожному виду цільового призначення. Так, це можливо, але стикнувшись з цим в реалії, можна зрозуміти «не все те золото, що блищить».

Приватизація земельної ділянки вимагає сил, часу, та коштів, а якщо згадати, що ми хочемо приватизувати її безоплатно з резерву держави, то це у двічі більше сил та витрат. Мова йдеться про витрати на землевпорядника, який повинен розробити технічну документацію

Ще однією проблемою, з якою може стикнутись особа, зацікавлена в приватизації землі, це «черга на землю».

Поняття «черга на землю» відсутнє в українському законодавстві. Але фактично воно знаходить застосування у рамках земельних відносин на місцевому рівні. Це пов'язано з тим, що громадяни все активніше виявляють бажання отримати ділянку у володіння, а задовольнити запити всіх одразу не ходять.

Існує перелік осіб, які мають право на першочергову приватизацію земельних ділянок. До таких осіб належать :

- ветерани війни. Їм забезпечується першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва (ст. 12-15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»)[2]).

- громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до встановлених категорій. Обов'язкове відведення місцевими радами земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва для тих, хто потребує поліпшення житлових умов та перебуває на квартирному обліку, а також відведення земельних ділянок для ведення

особистого підсобного господарства, садівництва і городництва, будівництва індивідуальних гаражів і дач (ст. 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи») [3].

- ветерани праці їм забезпечується відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва (ст. 7 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні») [4].

- особи з інвалідністю із захворюваннями опорно-рухового апарату. Їм органи місцевого самоврядування забезпечують виділення земельних ділянок особам з інвалідністю із захворюваннями опорно-рухового апарату під будівництво гаражів для автомобілів з ручним керуванням поблизу місця їх проживання. (ст. 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні») [5].

Наступною проблемою, на думку фахівців, яку ми поділяємо, є певна соціальна несправедливість встановлених норм безоплатної приватизації. Поза сумнівом, найбільш привабливими є земельні ділянки, розташовані у м. Києві, проте зрозуміло, що всі 44 млн громадян України (якщо взяти статистику за 2021 рік) отримати їх у Києві не зможуть. Таким чином, дехто отримує земельну ділянку в столиці, а дехто – у місті обласного значення, селі або селищі (варто зазначити, що право на приватизацію не пов'язується з місцем проживання конкретної особи). Вартість отриманих земельних ділянок відрізнятиметься у десятки, а може – й сотні разів, проте формально всі громадяни використовують одне й те саме право – на приватизацію земельної ділянки [6, с. 2-3].

Нарешті актуальною проблемою сьогодення, на мою думку, є заборона приватизації земельної ділянки під час воєнного стану. Міністерство юстиції опублікувало статтю, в якій зазначено, що під час дії воєнного стану забороняється безоплатна передача земель державної та комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою для приватизації. Але наголосило на тому, що вже зараз людина може обрати вільну ділянку для подальшого оформлення права власності. Якщо до 24 лютого 2022 року вільну ділянку землі можна було знайти на Публічній кадастровій карті, то зараз необхідно подати запит про надання публічної інформації до відповідних органів, зокрема органів державної влади, місцевого самоврядування чи державного агентства земельних ресурсів України [7].

Отже, з вище наведеного, ми можемо констатувати, що безоплатно приватизувати земельну ділянку може кожний громадянин України, але потрібно зважувати всі плюси і мінуси цієї справи, адже, процедура приватизації земельних ділянок, складається із багатьох стадій, а її успішне завершення залежить від багатьох факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10. 2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10. 1993 р. № 3551-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.
3. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 р. № 796-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 16. Ст. 200. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>.
4. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 4. Ст. 18. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>.
5. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 21. Ст. 252. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
6. Кривенко А.І. Проблеми правового забезпечення приватизації землі в Україні. URL:<http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/4641/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%D0%86.%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1>

%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%96%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf

7. Відповіді на земельні запитання. Міністерство юстиції України. URL:<https://minjust.gov.ua/news/ministry/vidpovidi-na-zemelni-zapitannya---za-telefonom-0-800-213-103>

ЗМІСТ

Гайдук В.С., Новак Т.С. До питання здійснення державного контролю за раціональним використанням та охороною земель.....	3
Льчук М., Пахомова А.О. Щодо питання патентування в Україні.....	4
Качалов В, Тимощук О.Г. Інформаційна безпека у міжнародному та національному вимірі – виклики сьогодення.....	6
Луценко О.Д., Пахомова А.О. Проблеми в сфері реєстрації сортів рослин в Україні.....	8
Музиченко С. К., Макаруч В. В. Окремі аспекти кваліфікації розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів військовослужбовцями в умовах воєнного стану.....	10
Олексієнко Ю.В., Сімакова С.І. Законність слідчих (розшукових) дій як гарантія прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального впровадження проти доквілля.....	12
Розумей Д.І., Макаруч В.В. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху.....	14
Черняк Ю., Тимощук О.Г. Теоретичні засади банкрутства в Україні та європейських країнах: порівняльний аспект.....	16
Шарасвський Ю.І., Бровко Н.І. Реалізація процедури юрисдикційного захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання в Україні.....	18
Ластовка О.П., Мельник О.Г. Дія міжнародного гуманітарного права в контексті захисту прав людини в умовах війни в Україні.....	20
Осипенко А.С., Новак Т.С. Окремі аспекти приватизації як способу реалізації права на набуття у власність земельних ділянок.....	22